

Sudiště v elektronickém rozhodčím řízení

David Sehnálek*

Arbitráž je oblíbenou formou řešení majetkových sporů vzniklých mezi stranami. Důvodů je jistě mnoho, ale těmi nejvýznamnějšími, a také nejčastěji uváděnými jsou rychlost a relativně nižší cena rozhodčího řízení ve srovnání s řízením před národními soudy. Využitím moderních komunikačních prostředků pak lze dosáhnout ještě vyšší efektivity při řešení sporů. Vzhledem ke svým možnostem je to především a právě Internet – obtížně definovatelný fenomén současnosti i uplynulých 15 let, který dává mezinárodní arbitráži nový rozměr, a také živnou půdu pro její další rozvoj.

Internet se stal běžnou součástí našeho života, je skloňován v tradičních masmédiích, doprovází nás takřka na každém kroku, obrazně i skutečně – např. užíváním mobilních telefonů 2. generace a protokolu wap. Díky Internetu se zformoval nový virtuální prostor – tzv. kyberprostor, v němž ztrácí význam slova jako státní hranice¹ či čas.² Vedle každodenní reality našeho života, kterou si každý z nás může „osahat“ se objevila realita nová, kde dosavadní zavedená pravidla přestávají platit, respektive při striktním výkladu narážejí na meze své použitelnosti. Typickým příkladem jsou potíže s ochranou autorských práv, problémy s trestním postihem hackerů aj. Vystávají problémy s určením rozhodného práva u smluv uzavíraných elektronickou cestou. Totéž lze konstatovat i v případě mimosmluvních závazkových vztahů. Klíčovou otázkou, na kterou je nutné nalézt odpověď ještě před samotným řešením výše naznačených problémů, je nalezení společných bodů – jakýchsi průniků dvou světů – reality skutečné a virtuální, tak abychom mohli bezpečně určit bod opěrný – právně relevantní, z něhož budeme

moci při následné právní analýze daného problému – tedy arbitráže on-line, vycházet.³

Předmětem tohoto příspěvku, jak již ostatně vyplývá z jeho názvu, je určení místa konání arbitráže (sudiště, fórum, situs, place of the arbitration) realizované prostřednictvím Internetu (on-line arbitráž), zejména pak tehdy nebude-li explicitě stanoveno stranami v rozhodčí doložce či smlouvě. Sudiště totiž významně, ať už přímo či nepřímo, ovlivňuje řadu aspektů rozhodčího řízení. Z těch nejdůležitějších lze uvést např. procesní pravidla rozhodčího soudu, dále je důležité i pro pomocné a dohledací úkony obecného soudu během rozhodčího řízení. Klíčovou roli hraje také v soudním přezkumu rozhodčího nálezu⁴ – při jeho případném zrušování či uznání a výkonu, tj. při uplatňování jak kontrolní tak pomocné funkce soudů ve vztahu k rozhodčímu řízení.

V prvé řadě bude nezbytné definovat pojem „sudiště“. V zásadě je možný dvojitý přístup – de facto a de iure. Faktický přístup k pojmu sudiště (sudiště de facto) je přístupem tradičním. Sudištěm se v tomto pojetí rozumí místo, kde zasedá rozhodčí tribunál. V současné praxi však toto pojetí selhává neboť tribunál může zasedat podle aktuální potřeby na různých místech, která se mohou nalézat v různých státech. Tak vzniká problém, které z těchto míst budeme považovat za rozhodné.

Dokonce se může stát, že rozhodčí tribunál nezasedá společně na jednom určitém místě, ale že veškerá komunikace se stranami probíhá písemnou cestou či, a to je z hlediska tohoto příspěvku nejdůležitější, cestou elektronickou prostřednictvím Internetu z míst, kde jednotliví rozhodci sídlí.⁵ Uvážíme-li, že pravidel-

* JUDr. David Sehnálek, Katedra mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Pojem státní hranice ztrácí do značné míry na Internetu svůj smysl proto, že jakákoliv regulace Internetu je značně obtížná. Primárně je možné stanovit hranice mezi sítěmi jednotlivých států hardwarově a to omezením jejich propojení – v případě jejich úplného „odříznutí“ již ale zřejmě nebude možné hovořit o nich jako o součásti Internetu jako Síť Sítí. Dále je možné propojení Internetu znemožnit softwarově – použitím odlišných protokolů, či jednodušeji zabráněním přístupu na určité servery. Obecně se ale dá říci, že na něčem takovém již v současné době asi až na výjimky v podobě některých totalitních režimů (např. Kuba, Afghánistán dokud byl u moci Taliban či Čína) nemá především z ekonomických důvodů žádná vláda zájem. Výjimku pak tvoří především státní instituce, kde hlavním důvodem vytváření vlastních, na Internetu nezávislých sítí, je snaha o zajištění maximální bezpečnosti zpracovávaných citlivých dat a zabránění jejich úniku ven k nepovolaným osobám. Ve svém důsledku tak jednání učiněné kdekoli na světě může mít (právní) dopad kdekoli jinde na světě a to takřka bezprostředně okamžitě poté co bylo učiněno.

² SMEJKAL, M.: Internet a § § §, 2. vydání, Grada publishing, Praha 2001, s. 21 a násl.

³ Takovým průnikem by mohl být server, na němž jsou uložena klíčová data či software nezbytný pro arbitráž, pracovní stanice (PC), prostřednictvím které je prováděn určitý právní úkon (akceptace návrhu smlouvy, dokazování, či jen prostá komunikace (email, chat, internetovým telefonováním, videokonferencí atd.) mezi stranami anebo rozhodčí – dále v článku je budu označovat též jako „přístupová místa.“

⁴ WINTEROVÁ, A., a kol.: Civilní právo procesní, 2. vydání, Linde Praha 2002, s. 654.

⁵ Srov. DE LY, F.: Current Issues in Internal Arbitration: The Place Of Arbitration in the Conflict of Laws of International Commercial Arbitration: An Exercise in Arbitration Planning, Journal of International Law & Business, Spring/Summer 1991.

ně máme dány dvě strany jsoucí ve sporu a dále zpravidla tři rozhodce, z nichž každý může sídlit na jiném místě v jiném státě, dostáváme minimálně pět různých lokací, které mohou být považovány za sudiště. A konečně jako šesté možné místo konání arbitráže přichází v úvahu sídlo stálého rozhodčího soudu, nejedná-li se o spor řešený rozhodčím soudem zřízeným ad-hoc.

Z hlediska právního lze za sudiště považovat místo (sudiště *de iure*), které si strany v rozhodčí smlouvě na základě příslušné právní normy zvolily jako místo zasedání rozhodčího soudu.⁶ Strany tak vybírají lokaci s ohledem na své zájmy. Často se tedy stává, že strany volí takové místo, které je ve vztahu k nim neutrální, a to v tom smyslu, že neskýtá ani jedné z nich podstatnou výhodu či nevýhodu v předmětném sporu – ať už se jedná o znalost místního procesního a hmotného práva či praxe soudů.⁷ Jindy bývá jako sudiště zvoleno místo tradiční pro řešení určitého okruhu právních otázek – např. Londýn pro pojišťovací a námořní spory či New York pro finanční spory.⁸ Oblíbenými místy konání arbitráže jsou též tradičně neutrální státy jako Švýcarsko, Švédsko či Rakousko,⁹ i přesto, že dle mého názoru má volba takového místa efekt mnohem více psychologický než právní či dokonce faktický.¹⁰

Nezanedbatelným faktorem ovlivňujícím volbu sudiště bezesporu je i otázka finanční. Strany si zvolí spíše takové místo, které bude snadno – rozuměj za účelně vynaložených nákladů na cestování a ubytování – dostupné nejen pro ně, ale i pro svědky, znalce i samotné rozhodce. Zejména v těchto případech pak vystupuje do popředí nesporná výhoda Internetu a arbitráže konané *via Internet*, kdy takřka odpadá nutnost cestování. Podstatnou část komunikace vedené mezi stranami a rozhodci lze vyřešit buď formou emailu nebo v lepším případě videokonferencí.

Sudiště však nemusí být určeno pouze volbou stran, v úvahu přichází i určení místa konání arbitráže samotnými rozhodci, předsedou rozhodčího tribunálu, předsedou obchodní komory v dané zemi či specializovanou institucí – např. Zvláštním Výborem.¹¹

Jak se tedy s rozdílným přístupem k určení sudiště vypořádat? Odborná literatura i judikatura dokazují, že možných řešení je mnoho. Řada z nich se však ukázala jako historicky překonaná, a proto bude často záležet především na konkrétních okolnostech daného případu, a také na procesních normách, podle nichž bude postupováno.

Historický vývoj právního přístupu můžeme přiblížit na pravidlech Mezinárodní obchodní komory (dále jen „Pravidla“). V roce 1922 obsahoval článek IX a XXIX Pravidel ustanovení, že se arbitráž bude konat na místě určeném Rozhodčím soudem po přezkoumání návrhu na zahájení rozhodčího řízení a před jmenováním příslušných rozhodců. V roce 1955 byla Pravidla v důsledku mezinárodního vývoje v oblasti arbitráže pozměněna tak, že volba místa konání arbitráže byla ponechána na vůli stran a pouze tehdy, ne zvolily-li samy takové místo, uplatnily se procesní normy toho státu, kde zasedal rozhodce. Pravidla z roku 1975 a také Pravidla z roku 1988 umožňovala denacionalizaci rozhodčího řízení a ve vztahu k místu konání arbitráže pak bylo především na vůli stran, zda a kde si zvolí sudiště. Pro případ, že tak neučinily však byla Rozhodčímu soudu dána pravomoc určit takové místo.¹²

Obecně se dá říci, že v současnosti je určení místa konání arbitráže zpravidla ponecháno na vůli stran a teprve v okamžiku, kdy si strany samy takové místo nezvolí, určí sudiště samotní rozhodci. Jak však postupovat tehdy, kdy místo konání arbitráže není určeno některým z uvedených klasických způsobů – tedy volbou stran nebo rozhodnutím rozhodců či jiné osoby? Některé další možnosti zde byly již naznačeny. Můžeme tak uvažovat o místě sídla, resp. domicilu či státní příslušnosti žalobce, žalovaného (toto řešení by přicházelo v úvahu, kdybychom použili analogii legis a analogicky aplikovali příslušné ustanovení o místní příslušnosti obecného soudu podle Občanského soudního řádu.¹³ Dále je možné vzít v úvahu lokaci stálého rozhodčího soudu, pokud by jej strany zvolily pro řešení svého sporu nebo místa sídla rozhodců, z nichž nejvý-

⁶ ROZEHNALOVÁ, N.: *ibidem*, s. 117 a násl.; DE LY, F.: *ibidem*.

⁷ Je tedy nutné nezaměňovat neutralitu jako pojem s mezinárodním právem veřejným s neutralitou ve smyslu neutrálního vztahu obou stran k místu konání arbitráže – tedy skutečnosti nikoliv právní, nýbrž faktickou, danou ekonomickými, sociálními, kulturními aj. okolnostmi.

⁸ ŠKIRIC, H.: *Selection of the Place of Arbitration*, 3 *Croatian Arbitration Yearbook* 7, 1996; ROZEHNALOVÁ, N.: *ibidem*, s. 118.

⁹ DE LY, F.: *ibidem*.

¹⁰ Viz. pozn. č. 7 – Trvale neutrálními státy tak jak je chápáno mezinárodním právem veřejným jsou Švýcarsko (od r. 1815), Rakousko (od r. 1955) a Laos (od r. 1962) – zde se ovšem jedná o neutralitu jako „plnou neúčast neutrálního státu na válce“ a nemá tedy po praktické stránce nic do činění se soukromoprávní arbitráží a místem jejího konání. Srov. POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J.: *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*, C. H. Beck, 3. vydání, Praha 2002.

¹¹ Srov. ustanovení článku IV/3 Evropské úmluvy o obchodní arbitráži, který stanoví, že jestliže se strany nedohodly o místě rozhodčího řízení, žalobce se může obrátit podle své volby buď na předsedu příslušné obchodní komory v zemi, v níž má žalovaná strana svůj obvyklý pobyt, bydliště, nebo svoje sídlo, nebo na Zvláštní Výbor, jehož složení (sestává se ze dvou stálých členů a předsedy, volených předsedy obchodních komor nebo jinými institucemi, jejichž předsedové byli pověřeni k výkonu funkcí svěřených čl. IV. citované úmluvy předsedům příslušných obchodních komor) a způsob činnosti je stanoven v příloze k této Úmluvě. Pro případ, že by žalobce nevyužil oprávnění, poskytnutých mu tímto odstavcem, mohou těchto oprávnění využít žalovaná strana nebo rozhodci.

¹² JARVIN, S.: *The ICC Arbitral Process, Part V: The place of Arbitration*, *The ICC International Court of Arbitration Bulletin*, Vol 4/No 2, October 1993.

¹³ § 84 a násl. OSŘ.

znamnější a tedy i rozhodující by bylo sídlo předsedy rozhodčího senátu. Ani tento výčet ovšem není zcela vyčerpávající. Nesmíme opomenout i místo, kde se rozhodčí senát sešel ke svému prvnímu zasedání tak, jak to stanoví čl. 2 Pravidel rozhodčího řízení Institutu mezinárodního práva z roku 1957.¹⁴ Dalším způsobem je řešení, jenž použil německý soud v Düsseldorfu. Toto řešení spočívá v tom, že v případě kdy nelze jako sudiště použít místo, které je skutečným sudištěm, volí se taková lokace, kde byly strany naposled slyšeny.¹⁵ Posledním možným řešením by mohlo být místo, kde byl rozhodčí nálež vydán.

Z uvedeného vyplývá, že způsobů určení sudiště je mnoho. Řada z nich však nebude použitelná v případě konání arbitráže via Internet. V první řadě, a to nejen pro oblast Internetu, bude nutné zamítnout možnost určení místa konání arbitráže analogicky podle OSŘ, tedy jako místo sídla žalovaného. Arbitráž jako taková je sice institutem soukromého práva procesního a sleduje podobný cíl jako řízení nalézací, ovšem prostředky, které k tomu používá jsou odlišné. V rozhodčím řízení je stranám dána možnost ošetřit si smluvně své záležitosti za účelem spravedlivého a rozumného vyřešení sporu, a to způsobem vhodným pro obě strany. Určení místa konání arbitráže uvedenou cestou by tak znamenalo přílišné zvýhodnění žalovaného na úkor strany žalující.¹⁶ Tím spíše bude nutné zamítnout i možnost určení sudiště podle místa sídla žalobce.¹⁷

Je logické, že se při arbitráži on-line neuplatní ani další z možných způsobů určení sudiště, a to místo, kde byly strany naposled slyšeny. Toto kritérium mělo své opodstatnění v době, kdy při případném slyšení stran byla nutná jejich fyzická přítomnost. Dnes to však, především díky videokonferenci, již není nezbytné a celé řízení může probíhat z více přístupových míst kdekoliv ve světě, kde je dostupný vysokorychlostní Internet. Museli bychom pak opět řešit významnost oněch přístupových míst pro danou arbitráž, a to které by nejlépe vyhovovalo našim kritériím, zvolit za sudiště.

Nepřímo se dostáváme k dalšímu možnému způsobu určení místa konání arbitráže, které v tomto pojednání ještě nebylo zmíněno. Veškerá komunikace, třeba i jen prostá výměna dat na Internetu, musí být patřičně zajištěna po hardwarové stránce. Velmi zjednodušeně řečeno, vždy existuje nějaký počítač – server, který data určitým způsobem zpracovává, a to ať už se má jednat jen o pouhé zprostředkování jejich výměny, anebo o jejich vyhodnocení. Z tohoto důvodu je v literatuře¹⁸ uváděn i další způsob určení sudiště, a to podle polohy serveru (*lex loci serveri*), kdy za místo konání rozhodčího řízení považujeme geografickou polohu serveru (počítače), který arbitráž přímo zprostředkovává. O místu polohy serveru jako o rozhodném elementu při určování sudiště však nemůžeme uvažovat v případě prosté výměny elektronických dokumentů emailem. Taková forma komunikace by totiž ve své podstatě byla jen modifikací pošty tradiční a relevantní vztah některého z poštovních serverů k probíhající arbitráži by nebyl dán v dostatečné intenzitě. Na druhou stranu zejména v případě „stálých“ rozhodčích on-line soudů¹⁹ má toto pojetí své opodstatnění. Takový počítač je totiž fakticky skutečným místem, kde se arbitráž odehrává, střetávají se „v něm“ projevy vůle stran i rozhodců, stává se vlastně elektronickým sudištěm.

Na druhou stranu je nezbytné zvážit i negativa tohoto pojetí. Za první, je vždy pro strany obtížné, ne-li nemožné spolehlivě zjistit, kde se nalézá server, skrze něhož arbitráž probíhá. Orientace podle jeho Internetové adresy – nejčastěji doménového jména, je nespolehlivá, nehledě na to, že v případě tzv. generických doménových jmen zcela selhává. Taktéž zjišťování polohy serveru podle sídla jeho provozovatele je nevhodné, server se ve skutečnosti může nacházet na zcela jiném místě v jiném státě. A konečně, komplikace by mohly vzniknout i tehdy, pokud by arbitráž neprobíhala na jediném serveru, ale celý proces by byl zajišťován na dvou či více počítačích. Soudím tedy, že nelze po stranách rozumně požadovat, aby samy zjiš-

¹⁴ DE LY, F.: *ibidem*.

¹⁵ Srov. Case law on UNCITRAL Texts, Case 374 arts. 20; 31(3); 34, Germany: Oberlandesgericht Düsseldorf; 6 Sch 2/99.

¹⁶ JARVIN S. J.: Where on Earth does Cyber-Arbitration Occur?: International Review of Arbitration Awards rendered On-line, ILSA Journal of International & Comparative Law, 7/2000 L 1 – autor zde upozorňuje na vliv kapitálově silných, často i státem vlastněných společností, které mohou v případě, že se dostanou do pozice strany žalované nepřiměřeně působit na státní instituce ve své zemi a fakticky tak znemožnit konání arbitráže či ji alespoň výrazně ovlivnit ve svůj prospěch.

¹⁷ SIKIRIC, H.: *ibidem*. Autor zde konstatuje: „By selecting right place of arbitration, a contractual symmetry (Vertragssymmetrie) must be achieved and also an equal distribution of burden.“

¹⁸ LANIER, T. J.: *ibidem*.

¹⁹ Pojem stálý rozhodčí soud v tomto kontextu rozhodně nemá označovat stálou rozhodčí instituci zřízenou podle ustanovení § 13 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, i když se to ve své podstatě nevylučuje, ale směřuje pouze k časovému úseku ve smyslu dlouhodobějšího a opakovaného využívání programu (na určitém serveru) rozhodčí nebo stranami k řešení sporů. Poněkud extrémní formou řešení sporů pomocí počítačového programu, která vykazuje prvky stálosti, a která se v současnosti rozmáhá je tzv. Blind Bidding poskytovaný servery cybersettle.com či clicksettle.com. Tento způsob řešení sporů však podle českého práva rozhodně nemůže být považován za rozhodčí řízení (lidský faktor je u Blind Bidding z vlastního rozhodování prakticky úplně vyloučen) a osobně bych jej zařadil spíše mezi ADR. K Blind Bidding jako specifické formě elektronického řešení především peněžitých sporů více viz. KATSH, E.: Online Dispute Resolution: The Next Phase. <http://www.lex-electronica.org/articles/v7-2/katsh.htm> Příkladem serveru umožňujícím řešit spory elektronickou cestou by mohl být např. server wipo.org v souvislosti s řešením sporů týkajících se generických a též některých národních doménových jmen, byť i zde se nejedná o klasickou arbitráž, ale spíše o jeden z alternativních způsobů řešení sporů. Srov. LANIER, T. J.: *ibidem*.

tovaly geografickou polohu takového serveru, často to totiž ani nebude v jejich možnostech. Z uvedených důvodů proto považují kritérium místa polohy serveru jako obecný způsob určování sídliště taktéž za nevhodné, a to především proto, že při jeho použití může být narušen jeden ze základních principů práva – zásada právní jistoty.

Podle ustanovení § 38 z. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, dále podle čl. IX./1 Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži a čl. I./1, 3 New Yorkské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů je rozhodčí nález pokládán za nález státu místa jeho vydání.²⁰ Z uvedeného bychom mohli dovozovat, že v případě, že sídliště nebude určeno některým z již uvedených obvyklých způsobů, bude dodatečně určeno podle místa, kde byl rozhodčí nález vydán. Zde ovšem narážíme na další z problémů, jež provázejí on-line arbitráž – na problematiku písemnosti elektronických dokumentů.²¹ Vzhledem k tomu, že ještě není spolehlivě a jednoznačně vyřešena, nezbývá než doporučit rozhodcům vydání nálezu nejen v elektronické formě, ale i v listinné podobě se všemi náležitostmi, které občanské právo procesní pro dokument tohoto typu požaduje. ZRR výslovně stanoví písemnou formu, usnesení většinou rozhodců, podpis alespoň většiny z nich a v případě, že se strany nedohodnou jinak i odůvodnění. K tomu OSŘ, aplikujeme-li ho přiměřeně na rozhodčí řízení, ve svém ustanovení § 157 dodává ještě nutnost uvést označení rozhodčího soudu, jména a příjmení rozhodců, přesné označení účastníků a jejich zástupců, označení projednávané věci, znění výroku a dále den a místo vydání. OSŘ sice v citovaném ustanovení stanoví požadavek vyhlášení, je však třeba zohlednit skutečnost, že se použije pouze přiměřeně. Navíc v praxi není ústní vyhlášení rozsudků příliš časté. Není-li tedy sídliště určeno některým z již v tomto pojednání uvedených způsobů, lze za ně považovat to místo, kde byl rozhodčí nález vydán, tedy kde byl podepsán jediným rozhodcem, případně předsedou rozhodčího senátu.

Výhodou tohoto pojetí je skutečnost, že má oporu v zákoně, není zbytečně komplikované a zcela odpovídá duchu a podstatě rozhodčího řízení. Nevýhodou pak je potencionálně velká mobilita předsedy rozhodčího soudu či jediného rozhodce a relativně snadná dostupnost Internetu odkudkoliv na světě. Rozhodčí nález tak kupříkladu může být vydán v zemi, která není signatářem některé z mezinárodních úmluv o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

V úvahu přichází ovšem ještě jeden způsob určení

místa sídliště. Dosud byly v tomto pojednání veškeré úvahy vedeny v dosahu kontinentálního právního myšlení. Britský Arbitration Act z roku 1996 obsahuje ve své části první – Arbitration pursuant to an Arbitration Agreement specifický způsob určení místa konání arbitráže. Vedle určení sídliště dohodou stran a v případě, že její absence jakoukoliv jinou osobou, fyzickou či právnickou stranami k tomu zmocněnou, umožňuje zvolit sídliště i samotným rozhodčím senátem, byla-li mu tato pravomoc stranami svěřena. Potud se tedy tento přístup takřka neliší od přístupu, který známe z českého právního prostředí. Pro případ, že sídliště není určeno žádným z výše uvedených způsobů, však citovaný zákon výslovně stanoví, že sídliště určí soud s ohledem na rozhodčí smlouvu a všechny relevantní okolnosti daného případu.²²

Soudím, že tento přístup je ze všech zde popsaných nejracionálnější a pro oblast moderních telekomunikačních prostředků i nejvhodnější. Dává rozhodcům (a v případě že místo neurčí tak následně i soudu) prostor pro volbu takového místa, které bude rozumné ve svém vztahu k posuzovanému případu a spravedlivé vůči oběma stranám aniž by byly vázány jedním či více výslovně uvedenými kritérii, která mohou v konkrétním případě selhat. Konečný výsledek by přitom, dle mého názoru, nebyl příliš odlišný od již uvedených způsobů určení sídliště.

Z výše řečeného tedy vyplývá, že v současné době přichází v úvahu a jeví se jako rozumné pro určení sídliště zejména následující postupy:

- jeho určení stranami nejlépe v rámci rozhodčí smlouvy či doložky,²³
- v případě, že chybí takovýto projev vůle stran určení sídliště rozhodnutím arbitráže s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran,
- určení místa konání arbitráže podle pravidel stálých rozhodčích soudů,
- nahrazení projevu vůle stran rozhodnutím soudu opět s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran a všem okolnostem posuzovaného případu.

Na závěr nezbývá než konstatovat, že nedostatek rozhodčí smlouvy spočívající ve skutečnosti, že v ní není uvedeno místo konání arbitráže, nezpůsobuje automaticky její neplatnost. Jinak tomu ovšem je v případě absence uvedení místa vydání v samotném rozhodčím nálezu. Zde bude nezbytné trvat na výslovném stanovení místa vyhlášení rozhodčího nálezu pod

²⁰ KUČERA Z.: Mezinárodní právo soukromé, 3. vydání, Doplněk Brno, 1996.

²¹ Např. podle New Yorkské úmluvy by rozhodčí nález vydaný pouze v elektronické podobě nebyl uznatelný.

²² Srov. Britský Arbitration Act 1996, Part 1 Arbitration pursuant to an arbitration agreement, sections 1, 2, 4. K nalčení na <http://www.acts1996/96023-a.htm>.

²³ I tento dnes zřejmě nejrozšířenější postup určení sídliště má své nevýhody, v praxi se totiž může stát, že strana ekonomicky silnější donutí slabšího partnera souhlasit s takovým místem konání arbitráže, které bude pro ni výhodnější – viz. Schellekens: Online Arbitration and E-commerce. Electronic Communication Law Review 9, Kluwer Law International, Netherlands, 2002, s. 122 a násl.

sankcí jeho absolutní neplatnosti.²⁴ A konečně, nález musí být také rozhodci podepsán. Pro oblast on-line arbitráže je důležité, že k této skutečnosti již nemu-

sí dojít na jednom místě a rozhodci se tedy nemusí osobně setkat.²⁵

²⁴ Srov. též LASPROGATA, A. G.: Virtual Arbitration: Contract Law and Alternative Dispute Resolution Meet in Cyberspace, 19 *Journal of Legal Studies Education* 107, 2001.

²⁵ Rozhodnutí Corte di Cassazione, 16. listopadu 2000, No. 14680, in *Yearbook of Commercial Arbitration* XXVII, 2002.